

PETFORM Başkanı Orhan Duran:

Petrolde yatırımın yeni adresi komşu ülkeler olmalı

Enerjide üretici ve tüketiciler arasında bir geçiş ülkesi olan Türkiye'nin bu konumunu doğru kullanabilmesi için rotasını yakın coğrafyasındaki petrol projelerine çevirmesi gerektiğinin altını çizen Petrol Platformu Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Duran, ilk adresin ise 143 milyar varil ispatlanmış petrol rezervi bulunan Irak olması gerektiğini söylüyor.

➤ **2012 dünyada petrol fiyatlarının zirve yaptığı bir yıl oldu. Önümüzdeki süreç için de "ucuz petrol devri"nin sona erdiği belirtiliyor. Sizin bu konuda öngörünüz nedir?**

Brent petrol fiyatları, Temmuz 2008'de 147 dolar ile tarihi zirvesini yakaladıktan sonra 2008'in son çeyreğinde küresel ekonomik krizin etkisiyle çok ciddi bir düşüş yaşadı, 35 dolar seviyelerine kadar indi. Ancak ardından Arap Baharı çerçevesinde yaşanan bir dizi jeopolitik gelişme ve küresel ekonomik krizin yaralarının sarılmasıyla birlikte yeniden tırmanışa geçen petrol fiyatları, yeniden 100 dolar eşiğinin üzerine çıktı. 2012 yılında petrol fiyatlarının 85-125 dolar bandında bir seyir izlediğini gözlemledik. Nitekim bizim PETFORM Yönetim Kurulu olarak 2012 yılı başında basınla paylaştığımız öngörümüz de, yıl içerisinde özellikle İran merkezli bir gerginlik yaşanmaması

durumunda Brent petrol varil fiyatının yıllık ortalamasının 110-120 dolar arasında çıkacağıydı ki gerçekleşme de bu öngörümüze paralel oldu. Bu yıl da, Ortadoğu coğrafyasında ciddi bir gerginlik yaşanmadığı ve küresel ekonomide arzın hızlı artmasına neden olacak önemli gelişmeler olmadığı takdirde petrol fiyatlarının 100-120 dolar bandında seyredeceğini tahmin ediyoruz.

"Ucuz petrol devri bitti" yönündeki söylemlere ben de katılıyorum. Zira bugün itibarıyla dünyadaki konvansiyonel kaynakların büyük oranda keşfedildiğini gözlemliyoruz. Küresel petrol endüstrisinin, daha sonra değineceğimiz Irak haricinde, bundan sonra artık çok daha zorlu şartlarda ve çok daha büyük maliyetlerle üretimin mümkün olduğu coğrafyalara ve konvansiyonel olmayan yöntemlere yöneldiğini görüyoruz. Arz

tarafında maliyetlerin her geçen gün yükselmesine ilaveten, talep tarafında da Çin ve Hindistan başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelere kaynaklanan çok ciddi bir artışla karşı karşıyayız. Hem arz hem de talep yönündeki bu gelişmelerin önümüzdeki dönemde petrol fiyatlarında aşağı yönlü muhtemel bir hareketi engelleyeceğine ve bu nedenle fiyatların 100 doların altına düşmesinin pek mümkün olmadığına inanıyorum.

1 DOLARLIK ARTIŞ 400 MİLYON DOLARLIK AÇIK YARATILYOR

Petrol fiyatlarındaki yükseliş Türkiye ekonomisini ve cari açığını nasıl etkiledi, etkileyecek?

Tabii petrol fiyatları, Türkiye ekonomisi üzerinde doğrudan etkisi olan parametrelerin başında geliyor. Ekonomi yönetimimizin dile getirdiği

Üzere, Türkiye ekonomisinin bugün itibariyle en önemli sorunu olarak cari açık görünüyor. Cari açığın bileşenlerine baktığımızda da en önemli kalemin petrol, petrol ürünleri ve doğal gaz ithalatı olduğunu görüyoruz. Araştırmalar, petrol fiyatlarında varil başına sadece 1 dolarlık bir artışın bile cari açığımız üzerinde 400 milyon dolarlık negatif etki yarattığını ortaya koyuyor. Dolayısıyla bu noktada ciddi bir kırılganlık söz konusu.

2012 yılı resmi verilerine baktığımızda, 236 milyar dolarlık toplam ithalatın 60 milyar dolardan fazlasını enerji ithalatının oluşturduğunu görüyoruz. Enerji ithalatımızın maliyeti, toplam ithalatımızın %25'ine, ihracatımızın ise tam %40'ına ulaşmış durumda. Bunlar, takdir edersiniz ki, çok ciddi seviyeler. Bu seviyenin makul boyutlara çekilmesi için eş zamanlı olarak iki politika izlememiz gerekiyor: Birincisi, yurtdışında veya dışında kendi petrol ve doğal gaz rezervlerimize sahip olmamız; ikincisi ise, yurtdışında şeffaf, liberal ve rekabetçi bir enerji piyasası oluşturarak ithal ettiğimiz petrol ve doğalgazı mümkün olan en düşük maliyete indirmeye çalışmalıyız.

Bugün itibariyle Türkiye'nin ispatlanmış petrol ve doğal gaz rezervleri Türkiye'nin tüketiminde ne kadarlık bir paya sahip? Türk Petrol Kanunu Tasarısı'nda öngörülen yeni düzenlemeler arama ve üretim çalışmalarını nasıl etkileyecek?

Petrol İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan resmi verilere göre 2012 yılsonu itibariyle Türkiye'nin toplam üretilebilir petrol rezervi 43,3 milyon ton, doğal gaz rezervi ise 6,9 milyar metreküp civarındadır. Yerli üretimimizin toplam tüketimimizi karşılama oranı, petrolde %7, doğalgazda ise %1,5 seviyesinde. Şu anda TBMM Enerji Komisyonu gündeminde bulunan yeni Türk Petrol Kanunu tasarısında öngörülen yeni düzenleme ve teşvikler sayesinde ülkemizde sondaj sayısının çok büyük oranda artacağına ve bunun da beraberinde yeni keşifler ve üretim artışı getireceğine inanıyoruz. Bu noktada belli bir rakam vermek doğru olmayacaktır. Zira aramacılıkta "petrol, matkabin ucundadır" şeklinde bir deyim vardır. Petrole ulaşana kadar kesin konuşmamak gerekir. Ancak şu da bir gerçektir ki, yeni kanunla daha çok sondaj yapılmasının önü açıldığı

takdirde yeni keşif yapma olasılığımız da büyük oranda artacaktır. Tabii burada kazılacak lokasyonların tespitinde çok disiplinli bir ekip çalışmasının önemini vurgulamam gerekir. İyi çalışılmamış ve tanımlanmamış lokasyonlarda çok kuyu açsanız da ticari keşif yapmanız kolay olmayacaktır. Bu önemli noktayı da unutmamak gerekir. Yeni Petrol Kanunu'nun yasallaşmasıyla beraber, geçmişten bu yana hep vurguladığımız gibi ülkemizin sedimanter havzalar kapsamında ispatlanmış petrol ve doğalgaz rezervleri, ilave üretilebilir (contingent) rezerv miktarı ve olası keşif bekleyen petrol ve doğalgaz kaynak miktarları (resources) çok disiplinli ve entegre ekip çalışmaları ile ortaya konulmaya çalışılmalıdır. Tüm jeolojik, jeofizik ve jeokimyasal veriler elektronik ortama taşınmalı ve niteliğine göre sınıflandırılmalıdır.

KAYA GAZI İÇİN KONUŞMAK ERKEN!

Türkiye'de petrol alanında potansiyel arz eden hangi bölgeler var? Tam da bu noktada dünyanın gündemine oturan kaya gazına ilişkin neler söylenebilir?

Bugün itibariyle baktığımızda Türkiye açısından ciddi potansiyel arz eden iki temel alan bulunduğunu söyleyebiliriz. Birincisi, offshore olarak tabir ettiğimiz deniz alanlarımızdır. Son yıllarda Karadeniz'de TPAO'nun gerek kendi başına gerekse belli başlı çokuluslu major şirketlerle ciddi sondaj yatırımları oldu. Bu noktada, derin deniz gibi çok büyük sermaye ve know-how gerektiren bir alanda bir dizi sondaj yapma başarısına imza attığı için TPAO'yu bir kez daha tebrik etmek istiyorum. Şu ana kadar yapılan sondajlardan maalesef olumlu bir keşif haberi alamadık. Ancak daha yolun başında olduğumuzu kabul

etmemiz gerekiyor. Hem Karadeniz hem de Akdeniz'de potansiyel vaat eden alanlarda daha kapsamlı sismik araştırma yürütülmesi ve daha fazla sondaj yapılması gerekiyor.

Ülkemiz açısından potansiyel arz eden ikinci alan da, kaya gazı olarak tabir edilen shale gaz başta olmak üzere konvansiyonel olmayan kaynaklar. 2011 yılında ABD Enerji Enformasyon İdaresi tarafından yayımlanan rapora göre Türkiye, dünyada shale gaz potansiyeli olan 14 bölge arasında yer alıyor. Tabii bu potansiyelin açığa çıkartılması için çok ciddi araştırmalar ve sondaj yatırımları yapılması gerekiyor. Şu anda TPAO-Shell ortaklığıyla Diyarbakır'da bir sondaj yürütülüyor. O sondajdan ciddi bir keşif haberi çıkması, bu alandaki yatırımlara büyük bir ivme kazandırabilir. Bu konuya ilişkin olarak vurgulamak istediğim önemli bir husus var: Kaya gazı konusunda henüz ciddi anlamda proje ve sondaj çalışmaları olmadan çok uçuk sayılabilecek rezerv rakamlarından bahsedildiğine şahit oluyoruz. Bunları gerçekçi bulmadığımızı belirtmek isterim. Ülkemizin kaya gazı potansiyeli konusunda bir şeyler söyleyebilmek için öncelikle kaya gazı potansiyeli bulunması, olası sedimanter havzalarda ciddi proje çalışmaları planlayıp, bu proje sonuçlarına göre konuşmak gerekir.

TPAO'nun arama ve üretimdeki yapısını nasıl görüyorsunuz? Petrol arama ve üretim faaliyetlerinde daha fazla ilerleme kaydedilmesi için nasıl bir stratejiye ihtiyaç var?

Ben de uzun yıllar TPAO'da çeşitli yönetim kademelerinde görev almış birisi olarak, TPAO'nun Türkiye arama-üretim sektöründe öncü role sahip

bir kurum olduğuna inanıyorum. Bugün baktığımızda TPAO'nun yurtiçinde petrol üretiminde %70, doğalgaz üretiminde ise %40 paya sahip olduğunu, buna ilaveten yurtdışında birçok projede ortaklıkları bulunduğunu görüyoruz. TPAO'nun bugün ulaştığı konumu çok daha ileri noktaya taşıması için ciddi bir yeniden yapılanma sürecine girmesi gerektiği aşikârdır. Bugün baktığımızda TPAO, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında faaliyet gösteren bir KİT görünümündedir. Oysa enerji gibi dünyanın en dinamik sektöründe faaliyet gösterebilmek için çok hızlı karar alabilen, özerk ve dinamik bir yapı kurulması şarttır. Türk Hava Yolları'nda uygulanan ve başarı sağlanan modelin TPAO için de uygulanması düşünülebilir. Ayrıca servis kabiliyeti olan bir takım departmanların TPAO'dan ayrılması da öngörülebilir. Zira bu tür servis hizmetleri bütün dünyada 3. şirketlerden alınır. Bu türden bir yeniden yapılanmanın, TPAO çalışanlarının haklı olarak dile getirdikleri düşük ücret sorununu da çözeceğine inanıyorum.

STRATEJİK KONUMUMUZU AVANTAJA ÇEVİRMELİYİZ
Türkiye'nin özellikle de komşularıyla olan petrol stratejisini nasıl değerlendiriyorsunuz? Enerjide bir merkez olmayı hedefleyen Türkiye'de bu anlamda hangi önemli adımların atılması gerekiyor?

Türkiye'nin sürekli dile getirilen jeostratejik öneminin en önemli bileşeni enerjidir. Bugün Türkiye'nin çevresinde 2 bin km çapında bir daire çizdiğinizde, dünya petrol rezervlerinin %72'si, dünya doğalgaz rezervlerinin ise %65'inin bu daire içerisinde yer aldığını görürsünüz. Bir tarafımızda dünyanın en zengin rezervlerine sahip Ortadoğu ve Avrasya coğrafyası, diğer tarafımızda ise dünyanın en büyük pazarlarından biri olan Avrupa Birliği bulunuyor. Bu ikisinin ortasında bulunan Türkiye, hem başlı başına her yıl büyüyen büyük bir pazar hem de çok stratejik öneme sahip bir geçiş yolu. Bu konumumuzu çıkarlarımız doğrultusunda kullanabilmek için yakın coğrafyadaki petrol ve doğal gaz projelerine gerek TPAO gerek yerli özel şirketlerimiz kanalıyla ilgi gösterip ortak olmamız gerekiyor. Bizim, yakın coğrafyamızda bulunan ülkelerle

TPAO, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında faaliyet gösteren bir KİT görünümündedir. Oysa enerji gibi dünyanın en dinamik sektöründe faaliyet gösterebilmek için çok hızlı karar alabilen, özerk ve dinamik bir yapı kurulması şart. Türk Hava Yolları'nda uygulanan ve başarı sağlanan modelin TPAO için de uygulanması düşünülebilir.

köklü tarihe uzanan çok ciddi politik ve kültürel bağlarımız mevcut. Bu avantajımızı kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti devletinin doğrudan desteğiyle, bu ülkelerde ciddi kazanımlar elde etmemiz gerekiyor.

Bu çerçevede en büyük potansiyele sahip ülke ise, tabii ki yanı başımızda bulunan ve 143 milyar varil ispatlanmış petrol rezervinin yanı sıra çok sayıda henüz test edilmemiş petrol ve doğal gaz potansiyeline sahip olan Irak. Maalesef hala politik anlamda stabilizasyon sağlanamamış, Hidrokarbon Yasası ve Petrol Gelirlerinin Paylaşımı Yasası hala parlamentoda onaylanıp yürürlüğe girmemiş olmakla birlikte, dünyanın önde gelen tüm şirketlerinin Irak'ta ciddi yatırımlara giriştiğini görüyoruz. Türkiye'den de Genel Energy şirketi Kuzey Irak Kürt bölgesinde en büyük yatırımcı ve rezerv sahibi bir şirket olarak boy gösteriyor; TPAO ise Bağdat yönetiminin düzenlediği ihaleler kapsamında bazı projelerde ortaklık içerisinde yer alıyor. Ancak ortada bu kadar ciddi bağlar varken ve sınırımızın öte tarafında bu denli devasa rezervler mevcut iken, Türk

arama-üretim şirketlerinin Irak'ta çok daha fazla lisans sahibi olması ve daha büyük çaplı yatırımlara girişmesi gerektiğine inanıyorum. Irak başta olmak üzere yakın coğrafyada Türk şirketlerinin edineceği rezervler, ülkemizin enerji faturasının azaltılması yönünde çok ciddi kazanımlar sağlayacaktır.

Son olarak Irak ile ilgili şunu vurgulamak isterim: Irak, kara alanları itibarıyla sahip olduğu petrol ve doğal gaz rezervleri açısından dünyada tek ülkedir ve bizim de yanı başımızda komşumuzdur. Irak, gelecek 10-20 yıl içerisinde dünya petrol pazarında çok önemli bir oyuncu olacaktır. Günlük petrol üretiminin 2018-2020 itibarıyla 6 milyon varil, 2030 itibarıyla de 8-10 milyon varil mertebesine ulaşması mümkün görünüyor. Bunun için gerekli olan en önemli hususlar, petrol ve petrol gelirlerinin paylaşımı kanunlarını yasalaştırılması ve petrol sektöründe gerekli olan yatırımların realize edilmesidir. Bu konulardaki pozitif gelişmeler, Irak'ın siyasi bütünlüğünü koruması ve politik istikrarının tesisinde en önemli etkenler olarak devreye girecektir. ◀